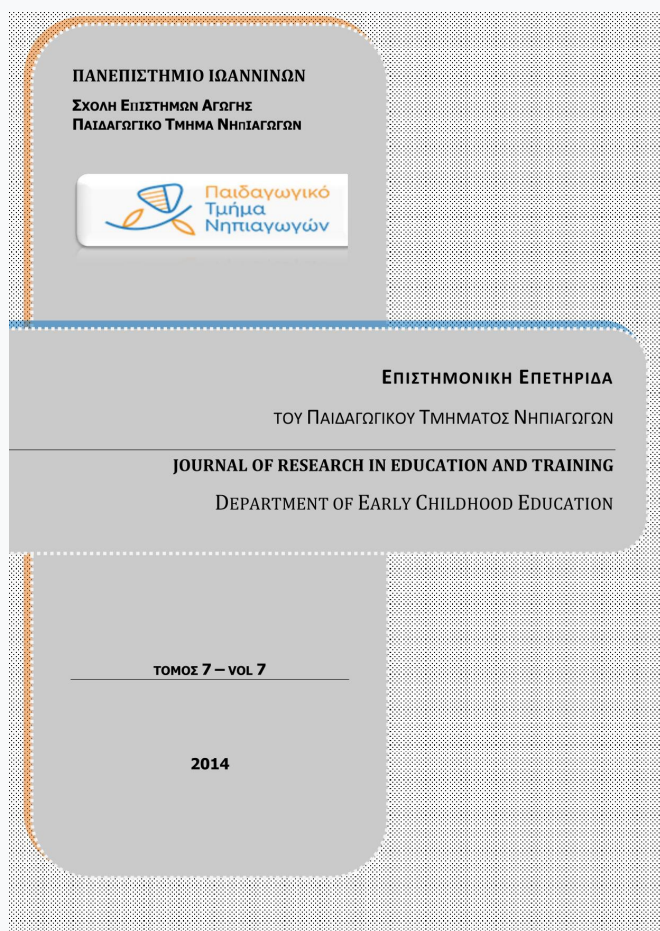

Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Τόμ. 7 (2014)

Τα βραβεία της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς κατά την περίοδο 1990-2010

Δήμητρα Τσιώρη

doi: [10.12681/jret.856](https://doi.org/10.12681/jret.856)

Copyright © 2014, Δήμητρα Τσιώρη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσιώρη Δ. (2014). Τα βραβεία της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς κατά την περίοδο 1990-2010. *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 7, 83-121. <https://doi.org/10.12681/jret.856>

Τα βραβεία της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς κατά την περίοδο 1990-2010

Δήμητρα Τσιώρη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν άρθρο εξετάζει τα βραβεία που απονέμονται από τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά (Γ.Λ.Σ.) κατά την περίοδο 1990 – 2010. Ο θεσμός των βραβείων παιδικού βιβλίου εμφανίστηκε το 1922 στην Αμερική, όταν η American Library Association (A.L.A.) απένειμε το *Newbery Medal* στο παιδικό βιβλίο *The Story of Mankind* του Hendrik Willem van Loon. Ωστόσο, τα βραβεία παιδικού βιβλίου άρχισαν να απονέμονται για πρώτη φορά στην Ελλάδα μόλις 36 χρόνια μετά, το 1958, όταν ο μη κερδοσκοπικός φορέας της Γ.Λ.Σ. προκήρυξε τον λογοτεχνικό διαγωνισμό συγγραφής παιδικού αναγνώσματος. Μολονότι ένα πλήθος βραβείων επιμέρους φορέων ακολούθησε, τα βραβεία της Συντροφιάς παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς άνοιξαν ένα νέο δρόμο για τη συγγραφή ελληνικών παιδικών βιβλίων σε μία εποχή που οι μεταφράσεις είχαν κυριαρχήσει. Πραγματοποιώντας μια ανασκόπηση της ελληνικής βιβλιογραφίας γύρω από τον χώρο της παιδικής λογοτεχνίας, καθίσταται σαφής η απουσία επιστημονικών μελετών αναφορικά με τα βραβεία της Γ.Λ.Σ., εκτός από μεμονωμένες περιπτώσεις, οι οποίες ως επί το πλείστον εστιάζουν στην ιστορική σημασία και την προσφορά αυτών. Σκοπός του άρθρου είναι η μελέτη των λογοτεχνικών βραβείων της Γ.Λ.Σ. ως πολιτισμικού φαινομένου κατά την περίοδο 1990 – 2010. Ειδικότερα, επιχειρείται η παρουσίαση των στόχων και των θεμάτων των αθλοθετημένων βραβείων. Επιπροσθέτως, διερευνώνται η σύνθεση των κριτικών επιτροπών, η συχνότητα βράβευσης των ίδιων δημιουργών και το φύλο των βραβευμένων. Τέλος, εξετάζονται τα σκεπτικά των

βραβεύσεων, προκειμένου να αναδειχθούν τα βασικά κριτήρια αξιολόγησης των διακεκριμένων έργων.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, Τατιάνα Σταύρου, βραβεία παιδικού βιβλίου, παιδική λογοτεχνία, παιδικό μυθιστόρημα, φύλο συγγραφέων, αξιολόγηση παιδικού βιβλίου, κριτική επιτροπή

Women's Literary Society Awards between 1990 and 2010

Dimitra Tsiori

ABSTRACT

This paper examines the awards which are given by Women's Literary Society (W.L.S.) between 1990 and 2010. The institution of children's book awards appeared in America in 1922, when American Library Association (A.L.A.) gave *Newbery Medal* to *The Story of Mankind* by Hendrik Willem van Loon. However, children's book prizes began to be awarded for the first time in Greece just 36 years later, in 1958, when the nonprofit organization W.L.S. announced a literary competition of writing children's books. Although that a plurality of other organizations' prizes followed, W.L.S.'s awards are of particular interest, as they created a new path in greek children's books writing during a period in which translations had been dominating. Reviewing greek literature around the field of children's literature, becomes clear the absence of scientific studies regarding W.L.S.'s awards, apart from particular cases, which mostly focus on the historical importance and the contribution of W.L.S.'s awards. The purpose of the paper is to study the W.L.S.'s literary awards between 1990 -2010 as a cultural phenomenon. Specifically, the paper aims to present the goals and the topics of the awards. Additionally, it investigates the jury's composition, the frequency of awarding the same authors and the winning authors' gender. Finally, are examined the reasons underlying the awards, in order to highlight the main evaluation's criteria.

KEY WORDS: Women's Literary Society, Tatiana Stavrou, children's book awards, children's literature, children's novel, authors' gender, children's books review, jury

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο θεσμός των βραβείων παιδικού βιβλίου εμφανίζεται το 1922 στην Αμερική, όταν η American Library Association (A.L.A.) απονέμει το *Newbery Medal* στο παιδικό βιβλίο *The Story of Mankind* του Hendrik Willem van Loon.¹ Εντούτοις, βραβεία σε παιδικά βιβλία αρχίζουν να απονέμονται στην Ελλάδα μόλις κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, γεγονός που θα μπορούσε άμεσα να συνδεθεί με τις επικρατούσες συνθήκες στον χώρο του παιδικού βιβλίου. Συγκεκριμένα, αν και η προσοχή των λογοτεχνών στρέφεται σταδιακά στα παιδικά αναγνώσματα με τη σύσταση του νεοελληνικού κράτους το 1830, για έναν αιώνα περίπου δεν σημειώνεται παρά μία περιορισμένη λογοτεχνική παραγωγή ελληνικών ποιοτικών παιδικών βιβλίων. Η ανάγκη ανανέωσης του παιδικού βιβλίου αρχίζει να διαφαίνεται μόλις κατά τη δεκαετία του 1950, ωστόσο και τότε ακόμη οι εκδότες φαίνονται αρκετά διστακτικοί στην έκδοση ελληνικών παιδικών βιβλίων (Placotari, 1974: 41).

Τη συγκεκριμένη περίοδο παρατηρείται η έντονη ανησυχία συγγραφέων, εκδοτών και εκπαιδευτικών αναφορικά με το έλλειμμα στον χώρο του ελληνικού παιδικού βιβλίου. Η Αδαμαντία Μαντούδη (1948), επισημαίνοντας το πλήθος των μεταφρασμένων έργων και την απουσία ελληνικών παιδικών βιβλίων, τονίζει ότι “Όσοι μπορούν να γράψουν για παιδιά ας δοκιμάσουν. Δεν θα ‘ναι απλώς μια εργασία. Θα ‘ναι μια εθνική προσφορά. Τα Ελληνόπουλα ζητούν ελληνικά βιβλία και πρέπει να τ’ αποκτήσουν” (52). Αλλά και η Τατιάνα Σταύρου (1988) σαράντα χρόνια αργότερα σημειώνει ότι εκείνη την περίοδο ουσιαστικά δεν υπήρχε παιδική λογοτεχνία. Βασική εκπρόσωπος ήταν η Πηνελόπη Δέλτα, ενώ η *Πράσινη Σκούφια* της Πιπίνας Τσιμικάλη μεταδιδόταν στο ραδιόφωνο από την Αντιγόνη Μεταξά (331). Είναι εμφανής, λοιπόν, μια ανάγκη θεματικής, υφολογικής και γλωσσικής ανανέωσης

¹ Η A.L.A. συνεχίζει έκτοτε να βραβεύει ένα διακεκριμένο παιδικό βιβλίο της προηγούμενης χρονιάς.

των παιδικών αναγνωσμάτων.

Σημαντικό σταθμό στην ιστορία της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας αλλά και μία από τις ισχυρότερες αντιδράσεις κατά της εξάπλωσης της παραλογοτεχνίας αποτελεί η ίδρυση της Γ.Λ.Σ. το 1955. Εμπνεύστρια της ιδέας για τη δημιουργία μιας συντροφιάς συγγραφέων και ποιητριών είναι η Ιωάννα Μπουκουβάλα – Αναγνώστου, η οποία, όπως επισημαίνει σε μεταγενέστερη συνέντευξή της, είχε παρατηρήσει την περιθωριοποίηση των γυναικών συγγραφέων από τους λογοτεχνικούς διαγωνισμούς (1990: 35). Έτσι, δημιουργείται μια ‘‘συντροφιά αγάπης’’ αποτελούμενη από τριάντα περίπου γυναίκες, μεταξύ των οποίων βρίσκονται οι Μελλισάνθη, Ρένα Καρθαίου, Αθηνά και Γεωργία Ταρσούλη, Ιωάννα Μπουκουβάλα – Αναγνώστου, Μυρτιώτισσα, Αλεξάνδρα Πλακωτάρη, Μαρία Αμαριώτου, Έφη Αιλιανού και Λίλα Καρανικόλα. Πρόεδρος της Συντροφιάς ορίζεται η Τατιάνα Σταύρου, της οποίας η συμβολή κρίνεται καθοριστική για τη μετέπειτα πορεία και δράση της Συντροφιάς. Εμβόλιμα σημειωθεί ότι η Τατιάνα Σταύρου (1899 – 1990), γεννημένη στην Κωνσταντινούπολη, ανήκει στη λογοτεχνική γενιά του μεσοπολέμου. Κατά τη δεκαετία του 1930 παρουσίασε τα πρώτα της έργα, τα οποία εστιάζουν στη συναισθηματική ζωή και στα προβλήματα της γυναίκας, ενώ παράλληλα διακρίνονται από ανθρώπινη ευαισθησία και λυρική έκφραση (Μαστροδημήτρης, 2005: 229).

Οι στόχοι της Γ.Λ.Σ. από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα επικεντρώνονται στη δραστηριοποίηση νέων δημιουργών για τη συγγραφή παιδικών έργων, στην ελληνοποίηση του παιδικού βιβλίου – στη συγγραφή δηλαδή βιβλίων που κινούνται μέσα στην ελληνική πραγματικότητα – στην καλλιέργεια της γλώσσας και στη συγγραφή έργων που διαπνέονται από αισιοδοξία και πίστη στη ζωή. Μελετητές επισημαίνουν ότι η δράση της Γ.Λ.Σ., καθώς επίσης και του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου (Κ.Ε.Π.Β.), ο οποίος ιδρύθηκε το 1969, έθεσε τα θεμέλια της νεότερης ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας (Αναγνωστόπουλος, 1990· Δελώνης,

1986).

Πραγματοποιώντας μια ανασκόπηση της ελληνικής βιβλιογραφίας γύρω από τον χώρο της παιδικής λογοτεχνίας, καθίσταται σαφής η απουσία επιστημονικών μελετών αναφορικά με τα βραβεία της Γ.Λ.Σ., εκτός από μεμονωμένες περιπτώσεις, οι οποίες ως επί το πλείστον εστιάζουν στην ιστορική σημασία και την προσφορά αυτών.

Σκοπός του άρθρου είναι η μελέτη των λογοτεχνικών βραβείων της Γ.Λ.Σ. ως πολιτισμικού φαινομένου κατά την περίοδο 1990 – 2010. Ειδικότερα, επιχειρείται η παρουσίαση των θεμάτων και των στόχων των αθλοθετημένων βραβείων. Επιπροσθέτως, διερευνώνται η σύνθεση των κριτικών επιτροπών, η συχνότητα βράβευσης των ίδιων δημιουργών και το φύλο των βραβευμένων. Τέλος, εξετάζονται τα σκεπτικά των βραβεύσεων, προκειμένου να αναδειχθούν τα βασικά κριτήρια αξιολόγησης των διακεκριμένων έργων.²

Το υλικό της έρευνας αντλείται από τους ετήσιους απολογισμούς της Γ.Λ.Σ., τις επίσημες ανακοινώσεις (προκηρύξεις & αποτελέσματα απονομών) που δημοσιεύονται ετησίως στο περιοδικό *Διαδρομές στον χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους* από το 1989 έως το 2014, ενώ σημαντικές πληροφορίες προέρχονται από τις ιστοσελίδες της Γ.Λ.Σ.

2. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ Γ.Λ.Σ.

Σύμφωνα με τη Λότη Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου η εμφάνιση της Γ.Λ.Σ. συνδέεται άμεσα με τη γενικότερη δράση των γυναικών του 20^{ου} αιώνα στον χώρο της παιδικής λογοτεχνίας. Συνεχίζοντας μια παράδοση που ξεκινά από την Πηνελόπη Δέλτα και την Αντιγόνη Μεταξά, η Γ.Λ.Σ. έρχεται να καλύψει τις επιτακτικές

² Για περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με τον θεσμό των βραβείων παιδικού βιβλίου βλ. Δ. Τσιώρη, *Τα ελληνικά βραβεία παιδικού βιβλίου κατά την περίοδο 1990 – 2010* Ιωάννινα, 2014 (Μεταπτυχιακή Διατριβή).

ανάγκες της δικής της εποχής, την ανάδειξη παιδικών βιβλίων που κινούνται στην ελληνική πραγματικότητα (Πέτροβιτς – Ανδροτσοπούλου, 1983: 70).

Ας επισημανθεί ότι ανάλογες μη κερδοσκοπικές ενώσεις και σύλλογοι συγγραφέων, βιβλιοθηκονόμων, κριτικών και άλλων προσώπων γύρω από τον χώρο της παιδικής λογοτεχνίας είναι από τους συνηθέστερους φορείς στο εξωτερικό που απονέμουν βραβεία σε μια προσπάθεια προώθησης της παιδικής λογοτεχνίας (βλ. ενδεικτικά *American Library Association, Canadian Library Association, Children's Literature Association, Chartered Institute of Library and Information Professionals*).

Τρία χρόνια μετά την ίδρυσή της και συγκεκριμένα τον Μάιο του 1958, η Γ.Λ.Σ. προκηρύσσει για πρώτη φορά στα ελληνικά δεδομένα ένα λογοτεχνικό διαγωνισμό για τη συγγραφή παιδικού αναγνώσματος, ο οποίος συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Είναι αξιοσημείωτο ότι η Τατιάνα Σταύρου θεωρεί ουτοπική τη συγκεκριμένη ιδέα, ωστόσο δεν φέρνει αντίρρηση στην προκήρυξη. Οι επιφυλάξεις της δεν επιβεβαιώνονται, αφού οι συγγραφείς ανταποκρίνονται στο αίτημα του διαγωνισμού με ποιοτικά λογοτεχνικά έργα (Αναγνωστόπουλος, 1990: 173· Σταύρου, 1988: 330· Βαρελλά, 1987: 154).

Στον διαγωνισμό λαμβάνουν συμμετοχή δεκατέσσερις δημιουργοί και το βραβείο δίνεται στην Πιπίνα Τσιμικάλη για τη συλλογή των διηγημάτων της “Ο χαρταετός”. Σύμφωνα με τον Αντώνη Δελώνη (1982: 66), ο αριθμός των υποψηφιοτήτων παραμένει σταθερός και την επόμενη χρονιά, το 1960 διπλασιάζεται, ενώ κατά τα επόμενα χρόνια ο διαγωνισμός βρίσκει μεγαλύτερη απήχηση. Νέοι δημιουργοί παιδικής λογοτεχνίας δεν διστάζουν να στείλουν να πρωτόλεια κείμενά τους προστατευόμενοι από την ανωνυμία που έχει εξασφαλιστεί εξ αρχής από τη Συντροφιά (Βαρελλά, 1987: 154).

3. ΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ΤΗΣ Γ.Λ.Σ. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1990 – 2010

Το 1990 αποτελεί έτος ορόσημο για την πορεία της Γ.Λ.Σ., καθώς φεύγει από τη ζωή η Τατιάνα Σταύρου. Την προεδρία της Συντροφιάς αναλαμβάνει η Αγγελική Βαρελλά, η οποία ασχολείται σθεναρά με την παιδική λογοτεχνία από το 1966, έχει αποσπάσει βραβεία από ελληνικούς φορείς, ενώ έχει προταθεί ως υποψήφια για Διεθνή Βραβεία Παιδικής Λογοτεχνίας (*Hans Christian Andersen & Astrid Lindgren Memorial Award*).

Η Αγγελική Βαρελλά σηματοδοτεί μια νέα διαδρομή της Συντροφιάς, σταθερή όμως πάντα στους διαγωνισμούς συγγραφής παιδικών αναγνωσμάτων.

Σήμερα σκοπός των διαγωνισμών της Γ.Λ.Σ. είναι “να ενθαρρυνθούν οι νέοι κυρίως συγγραφείς, να γράψουν βιβλία που να ενδιαφέρουν και να προσελκύουν τα παιδιά, δίνοντάς τους πρότυπα και αισιοδοξία για τη ζωή.”³

Τα βραβεία της Γ.Λ.Σ. απονέμονται σε ανέκδοτα χειρόγραφα και διακρίνονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία, η οποία είναι ευρύτερου φάσματος, περιλαμβάνει τον μεγαλύτερο αριθμό βραβείων, καθώς απευθύνεται σε ανέκδοτα έργα όλων των συγγραφέων. Η δεύτερη κατηγορία είναι εκείνη του βραβείου σε πρωτοεμφανιζόμενο συγγραφέα και εμφανίζεται από το 1995 έως το 2002 (με εξαίρεση το 1996).

Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2005, στα πλαίσια του εορτασμού των πενήντα χρόνων παρουσίας της Γ.Λ.Σ., θεσπίζεται το βραβείο “Τατιάνα Σταύρου”, που απονέμεται σε συγγραφείς για το σύνολο του έργου τους ή σε μελετητές για τη συμβολή τους στην ανάπτυξη και την προώθηση της παιδικής λογοτεχνίας. Το συγκεκριμένο βραβείο είναι τιμητικό και, εν αντιθέσει με τα προαναφερθέντα, δεν συνοδεύεται από χρηματικό έπαθλο. Επιμέρους βραβεία σε μελέτες παιδικής

³ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. *Οι διαγωνισμοί μας*.

λογοτεχνίας, μονογραφίες και σχολικά έντυπα δεν αποτελούν μέρος της παρούσας έρευνας.

Η ονομασία των βραβείων ποικίλει ανάλογα με τον εκάστοτε φορέα βράβευσης. Τα βραβεία της Συντροφιάς, μολονότι διακρίνονται με βάση το είδος, το θέμα και το ηλικιακό κοινό στο οποίο απευθύνονται, συχνά παίρνουν το όνομά τους από τον εκάστοτε αθλοθέτη τους. Ο τελευταίος μπορεί να είναι ένας εκδοτικός οίκος, επιμέρους φορείς που ενδιαφέρονται για την παιδική λογοτεχνία, ένα φυσικό πρόσωπο εν ζωή ή ένα πρόσωπο στη μνήμη του οποίου οι συγγενείς του αθλοθετούν το βραβείο. Μάλιστα, κατά τον προηγούμενο αιώνα καταγράφεται ως ένα σύνηθες φαινόμενο στον χώρο των βραβείων ανά τον κόσμο ο συγγενικός ή φιλικός περίγυρος ενός θανόντος προσώπου, το οποίο είχε αφιερώσει τη ζωή του στη λογοτεχνία και τις τέχνες, να τιμά τη μνήμη του αθλοθετώντας ένα βραβείο γύρω από τον πολιτισμό (English, 2005: 109).

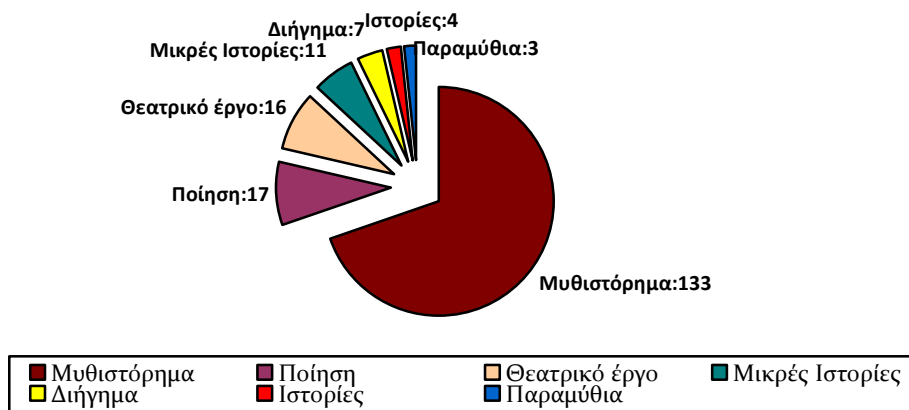
Ως προς το ηλικιακό κοινό που απευθύνονται τα υποψήφια έργα παρατηρείται ότι τα παραμύθια και οι μικρές ιστορίες απευθύνονται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, ενώ διακριτή κατηγορία συνιστά το εφηβικό μυθιστόρημα. Η ποίηση και το θεατρικό έργο συνηθέστερα απευθύνονται σε παιδιά. Το 2010 για πρώτη φορά το θεατρικό έργο απευθύνεται σε εφηβικό κοινό. Σε όλες τις υπόλοιπες κατηγορίες βραβείων σημειώνονται κατά διαστήματα είτε ένα συγκεκριμένο φάσμα αναγνωστικού κοινού βάσει ηλικίας (βλ. ενδεικτικά το 2003 τις κατηγορίες 9-14 και 10-14 ετών) και σχολικής τάξης (βλ. ενδεικτικά το 2004 τις κατηγορίες παιδιά μέσης σχολικής ηλικίας και το 2006 Δ', Ε' και Στ' δημοτικού), είτε λιγότερο σαφείς προσδιορισμοί, όπως “για μεγαλύτερα παιδιά” (1992) και “νεανικό μυθιστόρημα” (2001).

Οι προκηρύξεις των διαγωνισμών της Γ.Λ.Σ. δημοσιεύονται ετησίως κατά τη διάρκεια συνήθως του καλοκαιριού στον Τύπο, ενώ τα τελευταία χρόνια και σε

λογοτεχνικούς διαδικτυακούς ιστότοπους. Γενικότερα, παρατηρείται ότι στην πάροδο των ετών οι προκηρύξεις δεν παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις, πέρα από ορισμένες αλλαγές στη θεματική των μυθιστορημάτων.

3.1. Βραβεία ανά Λογοτεχνικό είδος

Ανατρέχοντας στις προκηρύξεις της υπό εξέταση περιόδου εντοπίζεται ότι ο αριθμός των βραβείων που ανακοινώνονται ποικίλει ανά έτος ανάλογα με τον αριθμό των αθλοθετών, αλλά και τις προσδοκίες της Συντροφιάς. Όπως είναι εμφανές στο ακόλουθο γράφημα, τα βραβεία που προκηρύσσονται αφορούν είτε σε μεγαλύτερο είτε σε μικρότερο βαθμό όλα τα είδη λόγου (πεζογραφία, ποίηση, θέατρο).

Γράφημα 1. Βραβεία της Γ.Λ.Σ. ανά λογοτεχνικό είδος

Ωστόσο, εμφανής είναι η υπεροχή της πεζογραφίας και δη του μυθιστορήματος, αφού σε 21 χρόνια τα προσφερόμενα βραβεία για μυθιστορήματα ξεπερνούν τα εκατό. Από την άλλη, ο αριθμός των βραβείων για διηγήματα, παραμύθια και ιστορίες εμφανίζεται πολύ μικρότερος, καθώς δεν ξεπερνά τα δέκα στο εκάστοτε είδος.

Τα βραβεία στις μικρές ιστορίες παρουσιάζουν μεγαλύτερη συχνότητα κατά την πρώτη υπό εξέταση δεκαετία (1990-1999). Εμβόλιμα αξίζει να επισημανθεί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ότι οι μικρές ιστορίες εμφανίζουν άνθιση μέσω των διαγωνισμών

της Γ.Λ.Σ. μετά τη δεκαετία του 1970. Συγκεκριμένα, μολονότι οι μικρές ιστορίες συναντώνται στις ευρωπαϊκές φιλολογίες πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (Δελώνης, 1986: 123, 125), σύμφωνα με την Τασούλα Τσιλιμένη, η ειδολογική κατάταξη εκείνων ως ξεχωριστό και καινοτόμο είδος της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας πραγματοποιείται με την αντίστοιχη προκήρυξη της Γ.Λ.Σ. το 1970. Ας αναφερθεί ότι, πέραν της ουσιαστικής συμβολής της Συντροφιάς στη διαμόρφωση της θεματολογίας, και της γλώσσας των μικρών ιστοριών, οι προκηρύξεις του σωματείου καθόρισαν επιπλέον τη συλλογική και σπονδυλωτή μορφή τους. Χαρακτηριστική είναι, βέβαια, η σύγχυση του όρου και οι αναντιστοιχίες μεταξύ του τίτλου, του βραβείου και της κριτικής από τα μέλη της Συντροφιάς. Επί παραδείγματι, σημειώνεται περιστατικό κατά το οποίο ένα έργο, το οποίο βραβεύθηκε ως μικρή ιστορία, αποκαλείται από τους κριτές παραμύθι (2002: 38, 41, 62, 208 – 209).

Ιδιαίτερη είναι η περίπτωση του θεατρικού έργου, το βραβείο το οποίου, αν και την περίοδο 1990-1999 εμφανίζεται μόνο πέντε φορές σε προκηρύξεις, κατά το επόμενο διάστημα 2000-2010 προκηρύσσεται ετησίως. Η σημασία των βραβείων παιδικού θεατρικού έργου κρίνεται ουσιαστική, αφού όπως επισημαίνει και η Γεωργία Λαδογιάννη (1998: 118) οι διαγωνισμοί, οι οποίοι προκηρύσσονται από τη Γ.Λ.Σ. και τον Κ.Ε.Π.Β., στηρίζουν τη λογοτεχνία του θεάτρου.

Τέλος, είναι αξιοσημείωτη η συμβολή των διαγωνισμών της Γ.Λ.Σ. στην αύξηση της ποιητικής παραγωγής (Αναγνωστόπουλος & Δελώνης, 1984: 147). Κατά τη διάρκεια του διαστήματος 1990 - 2010 επικρατεί μια σταθερότητα, καθώς προκηρύσσονται οκτώ βραβεία κατά την περίοδο 1990-1999 και εννέα βραβεία κατά την περίοδο 2000-2010.

3.2. Η θεματολογία των βραβείων μυθιστορήματος

Η Γ.Λ.Σ., θεωρώντας ότι το ιστορικό μυθιστόρημα συγκεντρώνει το βάρος της

παιδικής λογοτεχνίας, ασχολείται σθεναρά με εκείνο από την ίδρυσή της (Χατζηθεοδώρου, 1990: 107). Κάθε προκήρυξη του λογοτεχνικού διαγωνισμού της περιλαμβάνει τουλάχιστον ένα βραβείο με συγκεκριμένη θεματική από την ελληνική ιστορία. Οι “Αλησμόνητες Πατρίδες” αποτελούν σταθερό βραβείο από το 1991, γεγονός που θα μπορούσε να αποδοθεί και στον αθλοθέτη του, την Ιερά Μητρόπολη Σμύρνης. Κατά το διάστημα 1990-1994, το θέμα του ιστορικού μυθιστορήματος στρέφεται στη Μακεδονία, το 1998 προκηρύσσεται βραβείο αρχαιολογικού μυθιστορήματος, η συγγραφή μυθιστορηματικής βιογραφίας για τον Καποδίστρια ζητείται το 2000, ενώ το 2005 προκηρύσσεται βραβείο για μυθιστόρημα με θεματική από το Βυζάντιο. Διαπιστώνεται η απουσία ενασχόλησης με τη νεότερη ιστορία (Β’ Παγκόσμιος, Εμφύλιος, Δικτατορία 1967-1974). Το συγκεκριμένο φαινόμενο ενδεχομένως οφείλεται στη γενικότερη θέση της Γ.Λ.Σ. από την αρχή των διαγωνισμών, δηλαδή την απόρριψη της πολιτικής ιδεολογίας, η οποία είναι ιδιαίτερος έντονη στα παραπάνω ιστορικά γεγονότα. Ωστόσο, δεν απουσιάζουν οι εξαιρέσεις και στη συγκεκριμένη περίπτωση, όπως εκείνη του Βασίλη Παπαθεοδώρου το 1998, ο οποίος απέσπασε το βραβείο του πρωτοεμφανιζόμενου με ένα μυθιστόρημα που τοποθετείται χωροχρονικά στην περίοδο του Πολυτεχνείου.

Ανάλογη, όμως, κρίνεται η προσοχή της Γ.Λ.Σ. στο κοινωνικό μυθιστόρημα, η θεματολογία του οποίου διαφοροποιείται ανά έτος, ενώ σύνηθες είναι να απευθύνεται σε εφηβικό κοινό. Οι θεματικές που ξεχωρίζουν και προκηρύσσονται περισσότερες από μία φορές στρέφονται γύρω από προβλήματα και ανησυχίες των νέων, ζητήματα που άπτονται της καθημερινότητας των παιδιών (2003–2008, 2010), αλλά και τα επαγγέλματα του δασκάλου (1993-1995) και του ιατρού (1994-1995, 2001-2002). Η διαφορετικότητα, η ξενοφοβία και ο ρατσισμός απασχολούν τους διαγωνισμούς της Γ.Λ.Σ. ήδη από τη δεκαετία του ‘90 (1997, 1998, 2010), ενώ παρατηρείται, μάλιστα, ότι και στην κατηγορία του ελεύθερου μυθιστορήματος βραβεύονται τρεις φορές

έργα με ανάλογη θεματολογία.

Σε μια ανασκόπηση των προκηρύξεων από το 1990 έως το 2010 γίνεται αντιληπτό ότι τα θέματα που προτείνονται στον πεζό λόγο – η θεματολογία δεν ορίζεται στην ποίηση και το θέατρο – είναι σύστοιχα των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών εξελίξεων της εποχής. Έτσι, σημειώνεται στην πάροδο των ετών ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον προς την πολυπολιτισμικότητα, ενώ προκηρύσσονται βραβεία για μυθιστορήματα αναφορικά με τα ναρκωτικά (1995, 1999) και τους Ολυμπιακούς Αγώνες (1999). Συγχρόνως, ανακοινώνεται βραβείο σε μυθιστόρημα που απευθύνεται μόνο σε κορίτσια (2009), το οποίο βρίσκεται σε συνάρτηση με τη σύγχρονη εκδοτική τάση που προωθεί αντίστοιχα βιβλία, και τέλος ένα βραβείο σε παραμύθι με θέμα τη διατροφή (2009), σε μια εποχή που οι διατροφικές διαταραχές (παιδική παχυσαρκία και παιδική ανορεξία) μαστίζουν.

Ιδιαίτερη θέση στις προκηρύξεις της Γ.Λ.Σ. έχει το ταξιδιωτικό μυθιστόρημα. Είναι σκόπιμο να αναφερθεί ότι πρώτη η Γ.Λ.Σ. καθιερώνει βραβείο σε ταξιδιωτικό μυθιστόρημα, αναδεικνύοντας σημαντικά έργα. Έχει υποστηριχθεί, μάλιστα, ότι οι διαγωνισμοί της Γ.Λ.Σ. αποτέλεσαν το έναυσμα για τη συγγραφή ταξιδιωτικής πεζογραφίας (Αναγνωστόπουλος, ⁸1990: 140).

Παράλληλα, από το 1999 και για δέκα συναπτά έτη προκηρύσσεται βραβείο για αστυνομικό μυθιστόρημα, ενώ ξεχωρίζουν βραβεία για μυθιστορήματα αναφορικά με το περιβάλλον, τη φύση και τον πολιτισμό, αλλά και την περιπέτεια. Τέλος, χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις των προκηρύξεων του 1997 και 1998, κατά τις οποίες ανακοινώνονται κατηγορίες βραβείων για μυθιστορήματα με φόντο τη Θεσσαλονίκη και τη Θράκη αντιστοίχως, δίνοντας την εντύπωση αναζήτησης βιβλίων με συγκεκριμένο σκηνικό.

Τα βραβεία που προκηρύσσει η Γ.Λ.Σ. σε όλες τις κατηγορίες μυθιστορήματος, κατά την περίοδο 1990 – 2010, εμφανίζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 1. Βραβεία Γ.Λ.Σ. ανά κατηγορία μυθιστορήματος

Κοινωνικό	32
Ιστορικό	29
Ελεύθερο	21
Εφηβικό	14
Ταξιδιωτικό	12
Αστυνομικό	11
Οικολογικό - Φύσης	7
Περιπέτειας	4
Πολιτισμός	3
Σύνολο	133

Ο ορισμός της θεματολογίας των μυθιστορημάτων είναι ιδιάζουσας σημασίας. Κατά την πρώτη δεκαετία (1990-1999), κυρίως, η θεματική του μυθιστορήματος υπαγορεύεται στον υποψήφιο συγγραφέα, καθώς δίνεται υπό μορφή τίτλου. Ενδεικτικοί είναι οι τίτλοι “Ένα Ελληνόπουλο στην Ενωμένη Ευρώπη”(1990), “Μακεδονία, πατρίδα μου”, “Ταξιδεύοντας σε γνωστούς και άγνωστους τόπους” (1991), “Τέχνη και Αθλητισμός, αντίδοτο στα κοινωνικά αδιέξοδα του καιρού μας” (1992), “Ναρκωτικά στοπ. Θέλω να ζήσω” (1999). Ο ακριβής προσδιορισμός του θέματος, αντί της σημείωσης “ιστορικό μυθιστόρημα”, “ταξιδιωτικό μυθιστόρημα”, “κοινωνικό μυθιστόρημα” καθιστά σαφές στον υποψήφιο συγγραφέα το περιεχόμενο που πρέπει να έχει το έργο του, εξυπηρετώντας τους σκοπούς της Γ.Λ.Σ. για την ανάδειξη συγκεκριμένων θεμάτων. Ωστόσο, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι τίτλοι παρουσιάζονται ασφυστικοί σε ορισμένες περιπτώσεις.

Κατά τα επόμενα έτη (2000-2010) ο προκαθορισμός του θέματος περιορίζεται σταδιακά, χωρίς όμως να εξαλείφεται, όπως στην περίπτωση του ιστορικού

μυθιστορήματος με θέμα “Αλησμόνητες Πατρίδες του Μικρασιατικού Ελληνισμού”. Όσον αφορά στις υπόλοιπες κατηγορίες, αν και ορισμένες θεματικές είναι πάλι συγκεκριμένες, δεν δίνεται ακριβής τίτλος. Επί παραδείγματι, προκηρύσσονται βραβεία για “Αστυνομικό μυθιστόρημα” (2006), “Ταξιδιωτικό μυθιστόρημα με περιεχόμενο τις ακριτικές περιοχές της Ελλάδας” (2007), “Μυθιστόρημα με θέμα οικολογικού περιεχομένου” (2009). Επιπλέον, από το 1999 προκηρύσσεται ετησίως βραβείο για μυθιστόρημα ελεύθερου θέματος.

Ο προσδιορισμός του θεματικού άξονα γύρω από τον οποίο οφείλουν να κινούνται τα υποψήφια βιβλία θα μπορούσε να παραλληλισθεί εν μέρει με βραβεία χωρών του εξωτερικού, τα οποία θα χαρακτηρίζαμε ως θεματικά. Ενδεικτικά είναι εκείνα που απονέμονται σε παιδικά βιβλία με θέμα τον τρόπο ζωής των Λατίνων και των Λατινοαμερικανών (*Pura Belpré Award & Americas Award* αντιστοίχως), των Αφροαμερικανών (*Coretta Scott King Awards*), των ομοφυλόφιλων (*Lambda Literary Awards, Stonewall book Awards*), βιβλία με επίκεντρο τις επιστήμες (*Giverny Awards*), την ιστορία (*Geoffrey Bilson Award for Historical fiction for Young People*), αλλά και βιβλία που προωθούν μια θετική εικόνα των παιδιών με ειδικές μαθησιακές ανάγκες (*Special Educational Needs Award*) (Mulliez, 2007: 317).

3.3. Όροι και υποδείξεις των διαγωνισμών

Είναι χαρακτηριστικό το εισαγωγικό σημείωμα της ετήσιας προκήρυξης των λογοτεχνικών διαγωνισμών, το οποίο αποτελεί έως σήμερα σταθερό μοτίβο. Το συγκεκριμένο δεν είναι άλλο από τη φράση που εισηγήθηκε για πρώτη φορά η Τατιάνα Σταύρου το 1958 και εμπλουτίστηκε την αμέσως επόμενη χρονιά, “Τα έργα πρέπει να είναι ανέκδοτα, να κινούνται μέσα στην ελληνική πραγματικότητα και να έχουν κλίμα αισιοδοξίας και πίστης για τη ζωή”. Μόλις το 1997 προστίθεται ο όρος ότι τα υποβαλλόμενα έργα πρέπει να είναι προσεγμένα και λογοτεχνικά, ενώ το 2006

διευκρινίζεται ότι τα έργα πρέπει να είναι προσεγμένα στη γλώσσα.

Επιμέρους όροι αναφορικά με το εφηβικό μυθιστόρημα εμφανίζονται το 2009, όταν αποσαφηνίζεται ότι το τελευταίο πρέπει να είναι “γραμμένο με ευαισθησία και χιούμορ” και το 2010, όπου σημειώνεται ότι πρέπει να “θίγει κάποια από τα μεγάλα κοινωνικά ζητήματα της εποχής μας με τρόπο υπεύθυνο αλλά χωρίς διδακτισμό”.

Τα παραπάνω συνιστούν υποδείξεις για το ύφος και το πνεύμα που οφείλει να αποπνέει κάθε υποψήφιο χειρόγραφο. Οι περεταίρω όροι, οι οποίοι αναγράφονται στο τέλος κάθε προκήρυξης, αφορούν διαδικαστικές πληροφορίες σχετικά με το δικαίωμα συμμετοχής, την αποστολή των χειρόγραφων έργων, την έκταση και τη μορφοποίηση των κειμένων.

Η ανωνυμία των υποψηφίων τέθηκε ως προϋπόθεση από τον πρώτο διαγωνισμό της Γ.Λ.Σ.. Κάθε συγγραφέας καλείται να αποστείλει το έργο του με ένα ψευδώνυμο, ενώ τα προσωπικά του στοιχεία εσωκλείονται σε άλλο φάκελο. Μόνο στην περίπτωση της διάκρισης ο φάκελος των στοιχείων ανοίγει και ανακοινώνεται το όνομα του νικητή. Η ανωνυμία αφενός προσδίδει αξιοπιστία και αντικειμενικότητα στον διαγωνισμό, αφετέρου συμβάλλει, ώστε νέοι συγγραφείς να αισθάνονται ασφάλεια και να στέλνουν τα πρωτόλειά τους.

Ως προς το δικαίωμα συμμετοχής ενός έργου διευκρινίζεται εξ αρχής ότι το υποβαλλόμενο κείμενο πρέπει να είναι ανέκδοτο, ενώ από το 1993 τίθεται ο όρος σύμφωνα με τον οποίο όσα έργα έχουν διακριθεί σε προγενέστερους διαγωνισμούς στην Ελλάδα και την Κύπρο δεν γίνονται δεκτά.

Σε ό,τι έχει σχέση με το δικαίωμα συμμετοχής του συγγραφέα, δεν επισημαίνεται κάποιος δεσμευτικός όρος για την εθνικότητα ή την κατοικία του, όπως γίνεται σε αντίστοιχους διαγωνισμούς του Εθνικού Τμήματος της International Board on Books for Young People (IBBY) στη Νέα Ζηλανδία και του Κυπριακού Συνδέσμου Παιδικού-Νεανικού Βιβλίου. Μάλιστα, η Τατιάνα Σταύρου σε συνέντευξή της το

1984 αναφέρει ότι δεκτά γίνονται και έργα από συγγραφείς εκτός Ελλάδας, όπως του Ευγένιου Τριβιζά από το Λονδίνο (όπ. αναφ. στον Αναγνωστόπουλος, 1990: 177). Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, η γλώσσα στην οποία είναι γραμμένα τα έργα είναι η ελληνική.

Ο μόνος περιορισμός που τίθεται εμφανίζεται στην προκήρυξη του 1993, όταν επισημαίνεται πως όσοι δημιουργοί έχουν βραβευθεί περισσότερες από πέντε φορές από τη Γ.Λ.Σ. δεν μπορούν να συμμετάσχουν στους διαγωνισμούς της. Ο συγκεκριμένος περιορισμός οφείλεται στη “σεσημασμένη”, κατά την Τατιάνα Σταύρου, Νίτσα Τζώρτζογλου, η οποία απέσπασε αρκετά βραβεία σε μικρό χρονικό διάστημα. Ως εκ τούτου, το Δ.Σ. της Συντροφιάς έλαβε την απόφαση να θέσει το ανώτατο όριο των πέντε βραβείων που μπορεί να αποσπάσει ένας συγγραφέας από τους διαγωνισμούς της (Βαρελλά, 2009: 70). Το 1998 ο όρος διαφοροποιείται περιορίζοντας τον αριθμό των επιτρεπόμενων βραβεύσεων από πέντε σε τρεις.

Συγχρόνως, μόλις το 2006 η Γ.Λ.Σ. θέτει τον όρο ότι οι συγγραφείς κάθε χρονιά δύνανται να συμμετάσχουν μόνο με ένα κείμενο σε κάθε κατηγορία του διαγωνισμού, αφήνοντας ανοικτό το δικαίωμα συμμετοχής με διαφορετικά κείμενα σε διαφορετικές κατηγορίες βραβείων. Το περιθώριο αυτό έχει συνέπεια την εμφάνιση του φαινομένου την ίδια χρονιά να βραβεύεται ο ίδιος συγγραφέας σε διαφορετικές κατηγορίες. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι από το 2011 η Γ.Λ.Σ. διευκρινίζει πως “Κάθε διαγωνιζόμενος έχει δικαίωμα συμμετοχής σε δύο διαφορετικές κατηγορίες, μόνο”.

Τέλος, το βραβείο σε ελεύθερο μυθιστόρημα πρωτοεμφανιζόμενου, το οποίο προκηρύσσεται από το 1995 έως το 2002, δεν ορίζει τον πρωτοεμφανιζόμενο βάσει της ηλικίας ή της συγγραφικής του δραστηριότητας. Μόλις το 1999 σημειώνεται ότι ο πρωτοεμφανιζόμενος δεν πρέπει να έχει εκδώσει νωρίτερα βιβλίο.

Σύμφωνα με τις προκηρύξεις της Γ.Λ.Σ. από το 1995 κάθε νικητής έχει

υποχρέωση να δώσει το χειρόγραφό του προς έκδοση στον εκδοτικό οίκο που αθλοθετεί το βραβείο. Ωστόσο, ο συγκεκριμένος όρος δεν εγγυάται πάντοτε την έκδοση του βιβλίου. Όπως αναφέρει η Σταυρούλα Κάτσου – Καντάνη (2011: 62-63), ενώ η ποιητική της συλλογή είχε βραβευθεί από το 2006, δεν είχε δει το φως της δημοσιότητας μέχρι το 2011. Το γεγονός αυτό φαίνεται να καθιστά αναμενόμενη την τροποποίηση που εμφανίζεται στην προκήρυξη του 2014, σύμφωνα με την οποία “οι βραβευμένοι υποχρεούνται να δώσουν για έκδοση το έργο τους στον εκδοτικό οίκο που αθλοθέτησε το βραβείο. Σε περίπτωση που για κάποιον λόγο δεν το εκδώσει ο αθλοθέτης σε εύλογο χρονικό διάστημα 2 ετών, ο βραβευμένος αποδεσμεύεται”.⁴

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται από το 1997 στην έκταση των κειμένων. Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι η έκταση των υποβαλλόμενων έργων οφείλει να κυμαίνεται μεταξύ των ογδόντα και εκατό σελίδων. Επιπροσθέτως, το 1999 δίνεται ως επιμέρους διευκρίνιση ο αριθμός των σειρών, “36 αράδες η σελίδα”, ενώ το 2003 ορίζεται ο αριθμός της γραμματοσειράς. Τέλος, το 2004 προσδιορίζεται η διάρκεια των θεατρικών έργων (1 ώρα και 15 λεπτά τουλάχιστον), αποκλείοντας τα σχολικά σκετς. Μάλιστα, στην προκήρυξη του 2010 τα μέλη της Συντροφιάς επισημαίνουν τη δομή που πρέπει να έχουν τα υποβαλλόμενα θεατρικά έργα. Λαμβάνοντας υπόψη τα σκεπτικά των βραβεύσεων, αλλά και τα αρνητικά σχόλια των επιτροπών προς το συγκεκριμένο είδος, οι εν λόγω επισημάνσεις των προκηρύξεων κρίνονται απαραίτητες.

3.4. Σύνθεση των κριτικών επιτροπών

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Γ.Λ.Σ. “Οι επιτροπές κρίσης συντίθενται κάθε χρόνο, από διαφορετικούς καταξιωμένους λογοτέχνες, με πείρα στους

⁴ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. *Προκήρυξη 59ου Πανελλήνιου Διαγωνισμού Συγγραφής Παιδικών Βιβλίων*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://womensliteraryteam.blogspot.gr/2014/03/59-2014-59.html> (27/02/2014).

διαγωνισμούς.”.⁵ Τα πρόσωπα που συνθέτουν τις εκάστοτε επιτροπές δεν αναφέρονται παρά στα σκεπτικά των απονομών. Εξετάζοντας τη σύνθεση των επιτροπών από το 1995 έως το 2010⁶ προκύπτουν ενδιαφέροντα στοιχεία αναφορικά με την ιδιότητα των προσώπων που αναλαμβάνουν τον ρόλο των κριτών και την ανανέωση αυτών.

Τα μέλη των επιτροπών είναι συγγραφείς, εκπαιδευτικοί, πρόσωπα που συνδυάζουν τις δύο παραπάνω ιδιότητες, αλλά και μελετητές της φιλολογίας, της νεοελληνικής λογοτεχνίας και της παιδικής λογοτεχνίας. Αν και η συμμετοχή πανεπιστημιακών και διδακτόρων παιδικής λογοτεχνίας είναι αξιοσημείωτη, ως επί το πλείστον απαντώνται οι τρεις πρώτες κατηγορίες. Παράλληλα, στους διαγωνισμούς παιδικής ποίησης συμμετέχουν και ποιητές, όπως συμβαίνει και σε αντίστοιχα βραβεία στο εξωτερικό (βλ. ενδεικτικά Lazim, 2005: 47), ενώ στους διαγωνισμούς θεατρικού έργου αναλαμβάνουν κριτικό ρόλο θεατρολόγοι και θεατροπαιδαγωγοί. Τέλος, μολονότι το ποσοστό των γυναικών κριτών εξακολουθεί να υπερέχει, πρέπει να σημειωθεί ότι συμμετέχουν πλέον και άνδρες, εν αντιθέσει με τα πρώτα χρόνια των διαγωνισμών.

Οι επιτροπές συχνά είναι πενταμελείς, χωρίς αυτό να αποκλείει περιπτώσεις τριμελών, τετραμελών έως και επταμελών επιτροπών. Ομοίως, δεν υπάρχει αναλογία ως προς την ιδιότητα των μελών της εκάστοτε επιτροπής.

Συνηθέστερα, για κάθε κατηγορία βραβείου συντίθεται διαφορετική επιτροπή. Ωστόσο, σημειώνονται περιπτώσεις, όπου ενδεχομένως ο μικρός αριθμός υποψηφιοτήτων επιτρέπει την ανάθεση δύο ή τριών κατηγοριών στην ίδια επιτροπή.

Αναφορικά με την ανανέωση των κριτών παρατηρείται ότι δεν ορίζεται

⁵ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. *Οι διαγωνισμοί μας*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.womensliteraryteam.com/diagonismoι.htm> (24/02/2014).

⁶ Η Γ.Λ.Σ. έθεσε στη διάθεσή μου τους ετήσιους απολογισμούς της από το 1995 έως το 2010.

συγκεκριμένο χρονικό διάστημα για το οποίο κάποιος έχει τη δυνατότητα να είναι μέλος της κριτικής επιτροπής. Έτσι, εντοπίζονται πρόσωπα, όπως η Αγγελική Βαρελλά, η Ζωή Κανάβα, η Κίρα Σίνου, η Ελένη Τσιάλα και η Σούλα Ροδοπούλου που βρέθηκαν στις επιτροπές επί σειρά ετών, ενώ δεν λείπουν οι περιπτώσεις εκείνων που ήταν κριτές σαφώς λιγότερες φορές είτε συνεχόμενα είτε μετά από ορισμένο χρονικό διάστημα. Βέβαια, αν και οι παραπάνω συμμετέχουν για πολλά χρόνια στις κριτικές επιτροπές των διαγωνισμών της Γ.Λ.Σ., δεν είναι κριτές στην ίδια κατηγορία βραβείου. Σημειώνεται, ως εκ τούτου, μια εσωτερική ανανέωση.

Γενικότερα, ας αποσαφηνιστεί ότι οι περισσότεροι εκ των κριτών είναι μέλη της Γ.Λ.Σ., οπότε είναι αναμενόμενο να παρουσιάζουν μεγάλη συχνότητα εμφάνισης. Εντούτοις, από το 2008 είναι αξιοσημείωτη η ανανεωτική τάση των κριτών στην πλειονότητά τους.

Τέλος, αναφορικά με τη συμμετοχή κριτών, οι οποίοι είναι συγγραφείς, στους διαγωνισμούς, παρατηρείται ότι αρκετοί από εκείνους έχουν βραβευθεί από τη Γ.Λ.Σ., πριν ακόμη βρεθούν στην κριτική επιτροπή. Χαρακτηριστικές είναι, όμως, και οι περιπτώσεις, όπου οι συγγραφείς συμμετείχαν πρώτα στην κριτική επιτροπή των βραβείων και ακολούθως έλαβαν τιμητική διάκριση από τη Γ.Λ.Σ..

3.5. Τα βραβεία και οι Έπαινοι

Η Γ.Λ.Σ. δεν απονέμει όσα βραβεία προκηρύσσει ετησίως, αφού τα μέλη των επιτροπών επιλέγουν στην περίπτωση έλλειψης κάποιου άξιου προς βράβευση έργου να μην απονείμουν βραβείο. Η μη απονομή βραβείου απαντάται για πρώτη φορά το 1967 με την Τατιάνα Σταύρου να αναφέρει χαρακτηριστικά ότι “Βραβείο ποίησης δεν δίδεται γιατί ανάμεσα στις 15 Συλλογές καμμιά δεν κρίνεται άξια για βράβευση” (Γ.Λ.Σ., 1974: 14). Αξιοσημείωτη είναι, ωστόσο, η περίπτωση του 1993, όταν ανακοινώθηκε ότι “Η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά τίμησε την ποιήτρια Ρένα

Καρθαίου και το έργο της. Βραβεία για το έτος 1993 δεν απονεμήθηκαν, διότι κατά την κρίση της Επιτροπής κανένα από τα υποβληθέντα έργα δεν είχε τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για βράβευση.” (1994: 85).

Κατά την περίοδο 1990-2010 προκηρύσσονται συνολικά 191 βραβεία για πεζό λόγο, ποίηση και θέατρο. Στον παρακάτω πίνακα διαφαίνεται ο αριθμός των βραβείων που προκηρύσσονται για τα τρία είδη λόγου.

Πίνακας 2. Προκηρυγμένα Βραβεία από τη Γ.Λ.Σ.

Πεζογραφία	Ποίηση	Θέατρο	Σύνολο
158	17	16	191

Από το σύνολο των 191 βραβείων εντέλει δίνονται 61 βραβεία, 59 έπαινοι, 29 εύφημες μνείες και 6 τιμητικές διακρίσεις. Αναλυτικότερα, από τα 158 βραβεία στην πεζογραφία απονέμονται μόλις 44 βραβεία, 42 έπαινοι και 19 εύφημες μνείες. Στην ποίηση, αν και προκηρύσσονται 17 βραβεία, απονέμονται 11, 13 έπαινοι, 5 εύφημες μνείες και 6 διακρίσεις. Τέλος, από το σύνολο των 16 βραβείων για θεατρικό έργο απονέμονται 6, 4 έπαινοι και 5 εύφημες μνείες (βλ. πίνακα 3).

Πίνακας 3. Απονεμημένα Βραβεία από τη Γ.Α.Σ.

Είδη λόγου Διάκριση	Βραβεία	Έπαινοι	Εύφημες Μνείες	Τιμητικές Διακρίσεις	Σύνολο
Πεζογραφία	44	42	19	-	105
Ποίηση	11	13	5	6	35
Θέατρο	6	4	5	-	15
Σύνολο	61	59	29	6	155

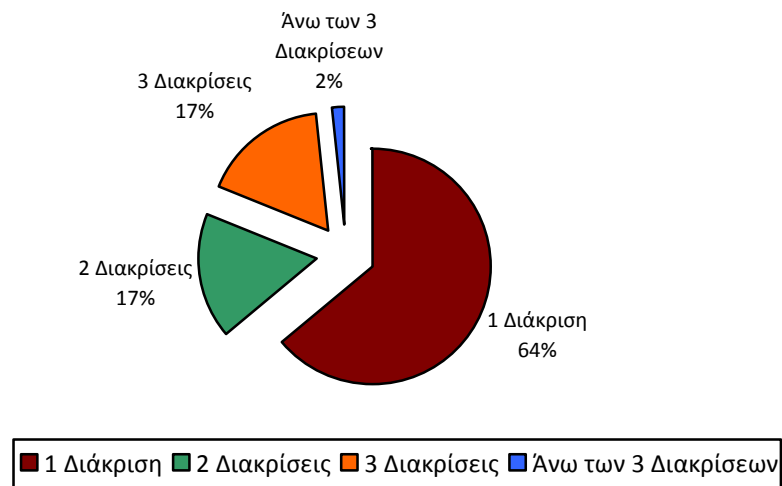
Παρατηρείται ότι στην πεζογραφία δίνονται σαφώς λιγότερες διακρίσεις από όσα βραβεία αρχικά προκηρύσσονται. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση τα βραβεία στον πεζό λόγο υπερέχουν σημαντικά εν συγκρίσει με εκείνα της ποίησης και του θεάτρου. Είναι χαρακτηριστικό ότι το σύνολο των διακρίσεων που απονέμονται στις ποιητικές συλλογές είναι διπλάσιο από τα βραβεία που προκηρύσσονται στο αντίστοιχο είδος. Τέλος, οι διακρίσεις για θεατρικά έργα είναι περίπου όσες και τα βραβεία που προκηρύσσει εξ αρχής η Συντροφιά.

Ως προς το είδος των διακρίσεων είναι πρόδηλο ότι τα βραβεία και οι έπαινοι είναι εκείνα που υπερισχύουν, ενώ λιγότερες είναι οι εύφημες μνείες. Σε κάθε κατηγορία του διαγωνισμού ενδέχεται να απονεμηθεί βραβείο, έπαινος και εύφημη μνεία σε έναν ή περισσότερους υποψήφιους, αλλά εξίσου συχνό φαινόμενο είναι να μην απονέμεται κανένα ή μόνο ένα από τα παραπάνω είδη διακρίσεων.

3.6. Συχνότητα βράβευσης ίδιων δημιουργών

Ως προς τη συχνότητα βράβευσης του ίδιου δημιουργού δεν σημειώνονται υψηλά ποσοστά επαναληψιμότητας. Όπως φαίνεται στο επόμενο γράφημα, από το σύνολο

των συγγραφέων της εξεταζόμενης περιόδου 19 (17%) συγγραφείς αποσπούν δύο διακρίσεις, 19 (17%) συγγραφείς εμφανίζονται να λαμβάνουν τρεις διακρίσεις, ενώ μόλις 2 (2%) συγγραφείς αποσπούν περισσότερες από τρεις στο χρονικό διάστημα 1990-2010.⁷

Γράφημα 2. Διακρίσεις της Γ.Λ.Σ. ανά συγγραφέα

3.7. Το φύλο των βραβευμένων δημιουργών

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της περιόδου 1958 – 1986 για το φύλο των βραβευμένων της Γ.Λ.Σ., το 67% είναι γυναίκες και το υπόλοιπο 33% άνδρες δημιουργοί (Βαρελλά, 1987: 154). Ανάλογη εικόνα διαμορφώνεται κατά τα επόμενα χρόνια (1990-2010) με εμφανή την υπεροχή των γυναικών. Αναλυτικότερα, το 76% των συγγραφέων, ποιητών και μελετητών παιδικής λογοτεχνίας που απέσπασαν κάποια διάκριση είναι γυναίκες, ενώ μόλις το 24% άνδρες (βλ. πίνακα 4).

⁷ Στις διακρίσεις συμπεριλαμβάνονται βραβεία, έπαινοι, εύφημες μνείες και τιμητικές διακρίσεις.

Πίνακας 4. Φύλο Βραβευμένων συγγραφέων από τη Γ.Λ.Σ.

Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
27	84	111
24%	76%	100%

Όπως γίνεται σαφές στον πίνακα 5, από τους συγγραφείς με περισσότερες από μία διακρίσεις οι γυναίκες αποτελούν και πάλι την πλειοψηφία με ποσοστό 77%, ενώ το υπόλοιπο 23% είναι άνδρες.

Πίνακας 5. Φύλο Βραβευμένων συγγραφέων με περισσότερες της μίας διάκρισης από Γ.Λ.Σ.

Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
9	31	40
23%	77%	100%

3.8. Κριτήρια αξιολόγησης και Σκεπτικά Βράβευσης

Αναφορικά με τα σκεπτικά βράβευσης των έργων, τα μέλη της Γ.Λ.Σ. επισημαίνουν στην ιστοσελίδα τους ότι τα κριτήρια στα οποία στηρίζονται, προκειμένου να επιλέξουν ένα έργο προς βράβευση, κινούνται στο πλαίσιο των σκοπών του σωματείου. Δηλαδή, τα υποψήφια βιβλία αξιολογούνται ως προς το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν, τα πρότυπα αισιοδοξίας που προκρίνουν, αλλά και την αισθητική του λόγου.⁸ Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στα σκεπτικά των ετήσιων απολογισμών της Συντροφιάς καταγράφονται όχι μόνο οι κρίσεις για τα βραβευμένα έργα, αλλά και οι λόγοι απόρριψης των υπολοίπων, γεγονός, το οποίο επιτρέπει τη διαμόρφωση μιας

⁸ Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. *Οι διαγωνισμοί μας*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.womensliteraryteam.com/diagonismoi.htm> (24/02/2014).

σφαιρικής εικόνας.

Στην εναρκτήρια ομιλία της για την απονομή των βραβείων της Γ.Λ.Σ. το 2003 η Αγγελική Βαρελλά επισημαίνει ότι στην πάροδο των ετών ορισμένα στοιχεία εξακολουθούν να εντοπίζονται στα λογοτεχνικά έργα και να συνιστούν σημαντικό λόγο απόρριψης εκείνων (Γ.Λ.Σ. 2004: 3). Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του διδασκισμού. Συγκεκριμένα, η καταφανής διδακτική πρόθεση, το δασκαλίστικο ύφος, οι ηθικολογίες και οι ψυχρές συμβουλές βρίσκονται στο επίκεντρο των αρνητικών κριτικών. Από την άλλη, η έντεχνη αποφυγή των κηρυγμάτων αποτελεί αυτομάτως ένα θετικό γνώρισμα.

Αντιστοίχως με τα σκεπτικά βράβευσης του πεζού λόγου, η εκάστοτε επιτροπή που αξιολογεί τις υποβαλλόμενες ποιητικές συλλογές απορρίπτει τον καταφανή διδασκισμό. Ο Κώστας Καλαπανίδας σε σχετική εισήγησή του στην απονομή των βραβείων το 2003 τονίζει ότι η παιδική ποίηση δεν πρέπει να είναι “‘αμέσως διδακτική, μετωπικά οδηγητική, αξιωματικά κατηχητική, πατρικά συμβουλευτική’”. Ωστόσο, όπως ο ίδιος συνεχίζει, η ποίηση, αν και πρέπει να αποφεύγει τον καταφανή διδασκισμό, “‘δεν μπορεί να μην είναι παιδαγωγική, που σημαίνει ότι πρέπει, με έμμεσο τρόπο, και να διδάσκει, και να οδηγεί και να συμβουλεύει, και να προτείνει αξίες και πρότυπα.’” (Γ.Λ.Σ., 2003: 20-21).

Ομοίως η Φράνση Σταθάτου, αναφερόμενη στον διδακτικό τόνο των θεατρικών έργων που υποβλήθηκαν το 2007, σημειώνει ότι το μήνυμα πρέπει να πλέκεται με την υπόθεση ενός έργου και όχι να θυμίζει μάθημα (Γ.Λ.Σ., 2008: 22). Ειδικότερα, καταγράφει ότι τα περισσότερα έργα που υποβλήθηκαν μοιάζουν με μάθημα ντυμένο με το μανδύα ενός παραμυθιού, παρά με ένα παραμύθι, το οποίο στο τέλος αφήνει κάποια νοήματα.

Μολονότι ο απροκάλυπτος διδασκισμός καταλογίζεται στα μειονεκτήματα ενός έργου, ουσιαστικής σημασίας για τη διάκριση του τελευταίου αποτελεί η συμβολή

στην αγωγή και στη διάπλαση της προσωπικότητας του παιδιού. Προβάλλεται, δηλαδή, μια τάση συγκερασμού της τέρψης με την ωφέλεια.

Στα παραπάνω συνηγορεί η εισήγηση της Ελένης Ηλία για τη βράβευση των μικρών ιστοριών. Σύμφωνα με την ίδια οι μικρές ιστορίες αξιολογούνται με βάση αφηγηματικά και παιδαγωγικά κριτήρια, “... η αναμφισβήτητη παιδαγωγική δύναμη της λογοτεχνίας βασίζεται αποκλειστικά στην αφηγηματική αρτιότητά της και όχι στη συσσώρευση γνώσεων. Τα έργα διδάσκουν στο βαθμό που δημιουργούν βιώματα, τα οποία προκαλούν συγκινήσεις. Αντίθετα, ο διδακτισμός, η εναγώνια προσπάθεια να μεταδοθούν οι όποιες αξίες και στάσεις απωθεί” (Γ.Λ.Σ. 2007: 35).

Οι κριτές της Συντροφιάς τηρούν ανάλογη στάση απέναντι στις ακραίες συμπεριφορές. Η αρνητική κριτική είναι αναμενόμενη, αφού η αντιληπτική ικανότητα των παιδιών αναπτύσσεται σταδιακά και τα τελευταία διακρίνονται από μιμητική στάση και ταύτιση. Στα σκεπτικά του 2005 διαβάζουμε ότι “Ένα βιβλίο που απευθύνεται σε παιδιά δεν θα έπρεπε να έχει ακραίες καταστάσεις, φυγή των γονιών κι εγκατάλειψη των παιδιών” (Γ.Λ.Σ., 2006: 52), ενώ σε άλλες περιπτώσεις, όπως το 1999, το 2004 και το 2010, η μη τιμωρία της κλοπής ή η επιδοκιμασία μιας άσχημης πράξης κρίνονται ως λανθασμένα και μη επιτρεπτά πρότυπα σε κείμενα για παιδιά.

Βασικός άξονας στον οποίο εδράζεται η κριτική σε όλα τα λογοτεχνικά είδη είναι ο βαθμός στον οποίο το υποψήφιο έργο ανταποκρίνεται στην ηλικία του αναγνωστικού κοινού που απευθύνεται τόσο ως προς το θέμα όσο και ως προς τη γλώσσα και το ύφος. Εντοπίζονται συχνές παρατηρήσεις των κριτών σύμφωνα με τις οποίες το υποψήφιο έργο δεν ανταποκρίνεται στο ηλικιακό φάσμα που θέτει ο διαγωνισμός. Επί παραδείγματι, στην κατηγορία των μικρών ιστοριών και του παραμυθιού απαντώνται επισημάνσεις για δυσνόητη γλώσσα και στην κατηγορία του μυθιστορήματος για παιδιά του δημοτικού οι κριτές σημειώνουν ότι η έκταση και η πλοκή απευθύνονται σε εφηβικό κοινό. Τέλος, αρκετές φορές τονίζεται ότι υφολογικά

στοιχεία, όπως το χιούμορ, η σάτιρα, αλλά και η διατύπωση φιλοσοφικών στοχασμών δεν είναι επαρκώς αντιληπτά από το παιδικό αναγνωστικό κοινό.

Η πρωτοτυπία και η ευρηματικότητα είναι δύο συνήθη στοιχεία που προσελκύουν την προσοχή των κριτών και συμβάλλουν στη διάκριση του έργου. Η πρωτοτυπία στον τίτλο, τη θεματολογία και την προσέγγιση προσδίδει ένα νέο πνεύμα στη λογοτεχνία. Στην αντίθετη περίπτωση, η προβλέψιμη εξέλιξη αφαιρεί το αναγνωστικό ενδιαφέρον και το θέμα χαρακτηρίζεται παρωχημένο, αναχρονιστικό και χλιοειπωμένο. Ομοίως, η ευρηματικότητα στα σκηνικά, στους διαλόγους, αλλά και στο θέμα συνιστά θετικό γνώρισμα ενός θεατρικού έργου, ενώ η απουσία φαντασίας, δημιουργικότητας και έμπνευσης θεωρείται ισχυρό μειονέκτημα σε ένα παιδικό ποίημα. Μάλιστα, η επιτροπή του 1997 σημειώνει ότι τα παραδοσιακά θέματα ανέκαθεν αποτελούσαν πηγή έμπνευσης, εκείνο όμως που η ίδια αναζητά από τους σύγχρονους ποιητές είναι ένας νέος τρόπος προσέγγισης αυτών (Γ.Λ.Σ., 1998: 7).

Αλληλένδετος με τα παραπάνω είναι ο τρόπος με τον οποίο οι συγγραφείς διαχειρίζονται τις επιρροές τους. Οι εμφανείς επιδράσεις από παραμύθια, γνωστούς συγγραφείς, δημοφιλή βιβλία ή τηλεοπτικές σειρές κρίνονται αρνητικά, όπως στην περίπτωση των βραβείων του 1998, όπου οι κριτές χαρακτηρίζουν τις υποθέσεις των έργων στερεοτυπικά σενάρια τηλεοπτικών σειρών (Γ.Λ.Σ., 1999: 33) και των ετών 2005 και 2006, όπου εντοπίζουν έργα με αισθητές επιρροές στο ύφος και στις ιδέες από άλλα γνωστά λογοτεχνικά κείμενα.

Συχνός χαρακτηρισμός που αποδίδεται στο ύφος των απορριφθέντων έργων είναι η φλυαρία. Οι πλατειασμοί καθιστούν πληκτικό ένα κείμενο και κατά συνέπεια ανιαρό. Από την άλλη πλευρά, θετικά αξιολογούνται η τρυφερότητα, η ευαισθησία, ο λυρισμός, το ποιητικό, γλαφυρό και δροσερό ύφος. Τα προαναφερθέντα αποτελούν χαρακτηρισμούς, οι οποίοι απαντώνται πολύ συχνά σε όλα τα σκεπτικά της

εξεταζόμενης περιόδου.

Η αισιοδοξία και η πίστη στη ζωή ως βασικά μηνύματα που πρέπει να διαπνέουν τα παιδικά βιβλία τονίζονται από τις πρώτες προκηρύξεις της Γ.Λ.Σ.. Κατά συνέπεια, η απαισιοδοξία και η παρουσίαση μόνο δυσάρεστων γεγονότων δέχονται τα πυρά των επιτροπών. Ενδεικτικά ας αναφερθεί η περίπτωση των βραβεύσεων του 1997, όπου οι κριτές σημειώνουν: “Πώς νομίζουν μερικοί συγγραφείς ότι αυτά τα κείμενα βοηθούν τους εφήβους να λύσουν τα προβλήματά τους;” (Γ.Λ.Σ., 1998: 33), ενώ το 2002 επισημαίνεται ότι τα εφηβικά μυθιστορήματα πρέπει να έχουν αισιόδοξα και όχι ζοφερά και ακατανόητα μηνύματα (Γ.Λ.Σ., 2003: 8).

Αναλόγως, η υφολογία των παιδικών ποιητικών συλλογών αξιολογείται με βάση την καθαρότητα, τη συγκίνηση, τη μουσικότητα και τον λυρισμό που προσφέρει, ενώ υποστηρίζεται, μάλιστα, ότι, επειδή “το σημαντικότερο, το καθοριστικό στοιχείο της παιδικής ψυχολογίας είναι το συναίσθημα, αυτό και ο λυρισμός πρέπει να τονίζονται στην παιδική ποίηση” (Γ.Λ.Σ., 2003: 22).

Το ποιοτικό χιούμορ είναι αναπόσπαστο στοιχείο σχεδόν όλων των βραβευμένων παιδικών έργων της Γ.Λ.Σ.. Το πνευματώδες χιούμορ, όπως επίσης και η μη επιτηδευμένη σάτιρα, που δεν καταλήγουν σε χυδαιότητες και ευφυολογήματα είναι γνωρίσματα, τα οποία οι κριτές αναζητούν στα υποψήφια έργα. Οι κωμικές καταστάσεις και το καυστικό χιούμορ δέχονται θετική κριτική, ωστόσο ο τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας επιλέγει να διατυπώσει τα σχόλιά του έχει καταλυτική σημασία. Έτσι, είναι συχνές οι επισημάνσεις των κριτών για χονδροειδείς αστεϊσμούς, μακάβρια και τραγελαφικά αστεία, μη πνευματώδεις διαλόγους, που υποδηλώνουν τις άκαρπες προσπάθειες των συγγραφέων να διαχειριστούν το κωμικό στοιχείο. Χαρακτηριστική είναι η προκήρυξη του 2009 για την κατηγορία του εφηβικού μυθιστορήματος, όπου η Γ.Λ.Σ. καλεί τους συγγραφείς να γράψουν μυθιστορήματα με χιούμορ. Ανάλογη είναι η θέση των κριτών για το έξυπνο χιούμορ

στην παιδική ποίηση. Η αίσθηση του χιούμορ διαφοροποιείται από τον σαρκασμό, καθώς, όπως επισημαίνει ο Κώστας Καλαπανίδας, η πικρή σάτιρα δεν έχει θέση στα όνειρα των παιδιών και ως εκ τούτου στην παιδική ποίηση (Γ.Λ.Σ., 2003: 22).

Η γλώσσα είναι ένα ακόμη στοιχείο, στο οποίο δίνεται έμφαση. Οι κριτές εστιάζουν σε λεκτικές επαναλήψεις, συντακτικά, εκφραστικά, γραμματικά λάθη, φτωχό λεξιλόγιο και λόγιες εκφράσεις που λειτουργούν εις βάρος του κειμένου. Κριτικές που απαντώνται συνηθέστερα είναι ο καλός χειρισμός της γλώσσας, η απλή και στρωτή γλώσσα, αλλά και “γλώσσα αστραφτερή ως προς την τελειότητα και τη σαφήνεια” (Γ.Λ.Σ. 1996: 25). Σταθερή εμφάνιση έχει η επισήμανση ότι η γλώσσα πρέπει να διακρίνεται από σαφήνεια, πληρότητα, καθαρότητα και πλούσιο λεξιλόγιο. Η ελλιπής στίξη επισημαίνεται αρνητικά, ενώ συχνά γίνεται μνεία για κοινότυπες και προβλέψιμες λέξεις, περιττολογίες και τυποποιημένες εκφράσεις που “αφυδατώνουν” τη φρεσκάδα του κειμένου (Γ.Λ.Σ., 1996: 17· Γ.Λ.Σ. 2011: 24). Τέλος, οι κριτές εφιστούν ιδιαίτερη προσοχή στις “λεκτικές ακρότητες” (Γ.Λ.Σ. 1996: 10) και αποδοκιμάζουν τις αθυροστομίες θεωρώντας τις τελευταίες ανεπίτρεπτες σε ένα κείμενο για παιδιά (Γ.Λ.Σ., 1996: 10· Γ.Λ.Σ., 2001: 12). Οι αντιποιητικές εκφράσεις, όπως και οι λέξεις από την καθαρεύουσα, δεν είναι αποδεκτές. Αξιοσημείωτη είναι η περίπτωση των υποκοριστικών, των οποίων η υπερβολική χρήση αξιολογείται αρνητικά. Γενικότερα, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι συχνές αναφορές των κριτών στη γλώσσα υποδηλώνουν αφενός σημαντικά λάθη των συγγραφέων, αφετέρου την ύψιστη σημασία που αποδίδουν στον λόγο.

Ως προς τη θεματολογία, οι κριτές αξιολογούν θετικά τα θέματα που άπτονται στα ενδιαφέροντα και την ψυχολογία του αναγνωστικού κοινού, στο οποίο απευθύνονται. Η θεματολογία των ποιημάτων έχει εξίσου σημαντικό ρόλο για τη διάκρισή τους. Οι κριτές τονίζουν ότι κάθε ποίημα πρέπει να έχει ένα μύθο που να είναι κατανοητός και ένα επιμέρους νοηματικό υπόστρωμα, το οποίο θα γίνεται

αντιληπτό στη συνέχεια από τα παιδιά (Γ.Λ.Σ., 2003: 21). Προβάλλεται η ανάγκη ποιημάτων, τα οποία δεν υμνούν τα παιδιά ούτε αποτελούν αναμνήσεις του ποιητή από τα παιδικά του χρόνια, αλλά παρουσιάζουν καταστάσεις που αφορούν το αναγνωστικό κοινό (Γ.Λ.Σ., 2003: 20).

Αν και ο τρόπος με τον οποίο διαγράφονται οι χαρακτήρες των μυθιστορημάτων δεν αξιολογείται σε όλες τις περιπτώσεις, συχνά εντοπίζονται σχόλια που αφορούν την αληθοφάνειά τους. Αναλυτικότερα, αρνητικά κρίνονται περιπτώσεις, κατά τις οποίες ο τρόπος με τον οποίο δρουν και συμπεριφέρονται οι ήρωες μιας ιστορίας δεν συνάδει με την ηλικία τους, δηλαδή όταν τα λόγια και οι συμπεριφορές παιδιών παραπέμπουν σε μεγαλύτερες ηλικίες ή αντιστρόφως όταν οι συμπεριφορές ενηλίκων δεν διαφοροποιούνται από αντίστοιχες συμπεριφορές παιδιών. Στις κρίσεις των επιτροπών εντοπίζονται παρατηρήσεις για ενδιαφέροντες ρόλους, αληθινούς ανθρώπους, ζωντανούς, πειστικούς και αναγνωρίσιμους χαρακτήρες. Συναφής με την αληθοφάνεια είναι η εξιδανίκευση των χαρακτήρων, όπου οι τελευταίοι παρουσιάζονται ως πρότυπα. Οι κριτές της Συντροφιάς τοποθετούνται με σαφήνεια, αναζητώντας αληθινούς χαρακτήρες, οι οποίοι ούτε γελοιοποιούνται ούτε ευτελίζονται, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η Νίκη Σαλπαδήμου σε εισήγησή της (Γ.Λ.Σ., 2011: 27). Εξαιρώντας τα παραμύθια, των οποίων οι χαρακτήρες είναι εξ' ορισμού επίπεδοι, η Γ.Λ.Σ. αξιολογεί θετικά την ολόπλευρη παρουσίαση αυθεντικών ηρώων με ενάργεια, ζωντάνια και πειστικότητα.

Κεντρικός είναι ο ρόλος της πλοκής σε όλα τα είδη πεζού λόγου. Οι επιτροπές αναζητούν μια ευχάριστη πλοκή, ενδιαφέρουσα, με ανατροπές και γρήγορο ρυθμό εξέλιξης, όπου η ένταση αυξάνεται και οδηγεί σε κορύφωση. Αρνητικά σχόλια που εντοπίζονται αφορούν την ελάχιστη δράση και την άνευρη πλοκή (Γ.Λ.Σ., 2007: 27). Ειδικότερα, στα ιστορικά μυθιστορήματα παρουσιάζεται ενδιαφέρον ως προς τον συνδυασμό της πλοκής με τα ιστορικά γεγονότα, ενώ στα αστυνομικά μυθιστορήματα

οι κριτές αναζητούν το μυστήριο και τη λογική εξήγηση. Εντούτοις, υπάρχουν περιπτώσεις, όπου οι αδυναμίες στην πλοκή παρακάμπτονται, καθώς υπερισχύουν παιδαγωγικά και λαογραφικά στοιχεία (Γ.Λ.Σ., 1999: 27). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το έργο της Μαρίας Δασκαλάκη “Οι μικρές κοντέσες”, το οποίο, παρά την αδυναμία της πλοκής του, διακρίνεται με εύφημη μνεία, καθώς το θέμα του συνάδει με τους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος και, όπως σημειώνει η Κίρα Σίνου “θα φανεί πολύ χρήσιμο στα σχολεία” (Γ.Λ.Σ., 2007: 25).

Ως προς τη δομή, οι κριτές συνηθίζουν να σχολιάζουν είτε την έλλειψη αυτής είτε επιμέρους αρνητικά στοιχεία. Στα σκεπτικά των απορριφθέντων έργων σημειώνονται επιθετικοί προσδιορισμοί για τη δομή, όπως χαλαρή, ανύπαρκτη και μπερδεμένη, ενώ σε όσα διακρίνονται σφιχτοδεμένη, προσεγμένη και στέρεη.

Ιδιαίτερος στην περίπτωση του θεατρικού έργου η γνώση των κανόνων της θεατρικής δομής και της θεατρικής γραφής είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία του. Είναι χαρακτηριστικές οι υποδείξεις για τη δομή των θεατρικών έργων όπως παρατίθενται στην προκήρυξη του 2010. Η κριτική εστιάζει στις θεατρικές πράξεις, την πλοκή, τη δράση και τους διαλόγους. Ως βασικό προτέρημα ενός θεατρικού συγγραφέα τονίζεται η γνώση της θεατρικής οικονομίας. Ειδικότερα, ως προς τη δομή υποστηρίζεται ότι το έργο πρέπει να έχει συνοχή, να είναι “σφιχτοδεμένο” και οι σκηνές να εναλλάσσονται. Στην αντίθετη περίπτωση, η πλοκή είναι “φλύαρη” – ένας χαρακτηρισμός που απαντάται συχνά – δαιδαλώδης και ρηχή. Η δράση έχει ουσιαστικό ρόλο, ώστε να κρατά αδιάπτωτο το αναγνωστικό ενδιαφέρον.

Τέλος, θετικά αξιολογούνται οι αφηγηματικές τεχνικές, τα εκφραστικά μέσα και τα καλολογικά στοιχεία, όταν χρησιμοποιούνται με μέτρο. Ιδιαίτερη θέση στις παρατηρήσεις έχουν οι διάλογοι και οι περιγραφές. Διάλογοι καθημερινοί, ζωντανοί, γοργοί, υπερβολικοί, κουραστικοί, αφελείς και περιγραφές παραστατικές, επίπεδες,

λεπτομερείς και μονόσυρτες είναι ορισμένες μόνο από τις επισημάνσεις που σημειώνονται, ενώ χαρακτηρισμοί, όπως αφηγηματική αρτιότητα και αφηγηματικές ατέλειες, συνήθως δεν αναλύονται ούτε επεξηγούνται.

Ειδικότερα για την ποιητική συλλογή η τεχνική προβάλλει ουσιαστική. Οι κριτές θεωρούν ότι το παιδί δεν έχει την αντοχή να διαβάσει περίτεχνες συνθέσεις. Κατά συνέπεια, το ποίημα δεν πρέπει να έχει περισσότερα από τέσσερα δομικά στοιχεία (Γ.Λ.Σ., 2003: 22). Ο Δημήτρης Νικορέτζος, μάλιστα, επισημαίνει ότι η τεχνική πρέπει να βρίσκεται πίσω από την τέχνη και όχι το αντίστροφο (Γ.Λ.Σ., 2006: 33). Άλλωστε κάθε επιτήδευση είναι φανερή και δεν προσδίδει ποιότητα. Η προσοχή των κριτών εστιάζει στον ρυθμό του ποιήματος, τον στίχο και την ομοιοκαταληξία. Χαρακτηρισμοί που αποδίδονται συχνά στον ρυθμό είναι η αρτιότητα, και η μουσικότητα. Παράλληλα, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες τα ποιήματα χαρακτηρίζονται άρρυθμα και παραλληλίζονται με πεζό κείμενο (Γ.Λ.Σ., 1996: 18). Αταίριαστες ομοιοκαταληξίες, επίπεδες στιχοπλοκές, άτεχνα κατασκευάσματα, αδύναμοι στίχοι είναι μερικές από τις κρίσεις για τα απορριφθέντα ποιήματα. Ο στίχος αξιολογείται ως προς την πληρότητα του νοήματός του, ενώ ιδιαίτερος είναι ο χαρακτηρισμός του ως ευκίνητος (Γ.Λ.Σ., 2000: 31).

Γενικότερα, ως προς την παρουσίαση των σκεπτικών, ας σημειωθεί ότι ορισμένα έτη τα σκεπτικά είναι αρκετά συνοπτικά και περιορίζονται σε παράθεση επιθετικών προσδιορισμών, ενώ άλλες χρονιές οι παρατηρήσεις των κριτών είναι αναλυτικές και συνοδεύονται από γενικές διαπιστώσεις. Τα σχόλια των κριτών δεν είναι πάντοτε τεκμηριωμένα, ενώ εντοπίζεται η χρήση στερεότυπων φράσεων και μοτίβων, όπως “πρωτοτυπία”, “ευρηματικότητα”, “φλυαρία”, “ευαισθησία”, “τρυφερότητα”. Εντούτοις, δεν μπορούν να αποσιωπηθούν και κριτικές αναφορές σαφώς τεκμηριωμένες.

Οι αρνητικές κριτικές είναι συνηθέστερα συνοπτικές και επικεντρώνονται στα

πιο σοβαρά λάθη. Ωστόσο, σημειώνονται περιπτώσεις κατά τις οποίες τονίζονται όχι μόνο τα αδύναμα στοιχεία των έργων, αλλά και ορισμένα θετικά γνωρίσματα που δεν κρίθηκαν, ωστόσο, επαρκή για τη βράβευση. Βέβαια, αν και η συντομία των παρατηρήσεων πιθανότατα να οφείλεται στον μεγάλο αριθμό των συμμετοχών, ο εισηγητής φαίνεται να καθορίζει την έκταση που δίνει.

Το ύφος των σκεπτικών κυμαίνεται από ουδέτερο έως καυστικό. Ενδεικτικά ας αναφερθεί το απόσπασμα της κριτικής του 2004 “Ο συγγραφέας θέλει να δημιουργήσει ένα δικό του στυλ ή δεν έχει ιδέα από γλώσσα, καθώς κόβει τις φράσεις στη μέση συνεχίζοντας τες με κεφάλαια” (Γ.Λ.Σ., 2005: 12), ενώ χαρακτηριστικοί είναι οι σχολιασμοί κατά την απονομή του 2007, “Ακατάλληλο για παιδιά, φυσικά! Κατάλληλο, ίσως, για νούμερο σ’ επιθεώρηση...”, “Μα η βιασύνη σκοτώνει ένα έργο και η αφέλεια καταντά ανοησία...” (Γ.Λ.Σ., 2008: 27-28).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα βραβεία της Γ.Λ.Σ. αποτελούν αναμφίβολα ένα σταθμό στην ιστορία της παιδικής λογοτεχνίας, καθώς για πρώτη φορά προκηρύσσεται διαγωνισμός συγγραφής παιδικών βιβλίων. Η παιδική λογοτεχνία εμπλουτίζεται με σημαντικά παιδικά βιβλία, ενώ αξιόλογοι συγγραφείς και ποιητές διακρίνονται μέσω των λογοτεχνικών διαγωνισμών. Η Γ.Λ.Σ. κυρίως μέσω των διαγωνισμών της, αλλά και τη γενικότερη δράση των μελών της, καταφέρνει σε μικρό χρονικό διάστημα να προβάλλει την παιδική λογοτεχνία ως αυτόνομο κλάδο.

Αξίζει να επισημανθεί ότι η Γ.Λ.Σ. προώθησε, εκτός από την πεζογραφία, την παιδική ποίηση και το παιδικό θέατρο προκηρύσσοντας αυτόνομες κατηγορίες βραβείων⁹, εν αντιθέσει με άλλους φορείς, οι οποίοι συμπεριέλαβαν σε μία ενιαία κατηγορία τα τρία είδη λόγου. Κατά το εξεταζόμενο διάστημα, σημαντική κρίνεται η έμφαση της Συντροφιάς στο ιστορικό και κοινωνικό μυθιστόρημα, του οποίου οι θεματικές πηγάζουν από επίκαιρα ζητήματα.

Οι κριτικές επιτροπές της Γ.Λ.Σ. δεν εμφανίζουν καθορισμένη σύνθεση, ωστόσο απαρτίζονται ως επί το πλείστον από άτομα που είναι κοντά στον χώρο της παιδικής λογοτεχνίας και ιδιαιτέρως συγγραφείς και εκπαιδευτικούς. Η ανανέωση των κριτών είναι κατά βάση εσωτερική (στις επιμέρους κατηγορίες των βραβείων), ενώ τα τελευταία χρόνια σημειώνεται σημαντική ανανέωση των προσώπων.

Από την επεξεργασία των προκηρύξεων και των ανακοινώσεων των αποτελεσμάτων της Συντροφιάς προκύπτει ότι δεν απονέμονται όσα βραβεία προκηρύσσονται ετησίως. Επιπροσθέτως, μόλις το 36% των νικητών κατά την περίοδο 1990 – 2010 εμφανίζεται να λαμβάνει περισσότερα του ενός βραβείου, ενώ τέλος στην πλειονότητά τους οι βραβευμένοι δημιουργοί είναι γυναίκες.

⁹ Ανάλογα βραβεία απονέμονταν από τον Κ.Ε.Π.Β. μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Αναφορικά με το γενικότερο πνεύμα που διαπνέει τα βραβεία της Συντροφιάς, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι εκείνο αποτυπώνεται ακριβώς στην πάγια εναρκτήρια φράση των προκηρύξεων, κατά την οποία αναζητούνται έργα, τα οποία προέρχονται από την ελληνική πραγματικότητα και αποπνέουν πίστη και αισιοδοξία στη ζωή.

Σε ό,τι αφορά την αισιοδοξία και την πίστη στη ζωή, ας τονισθεί ότι αποτελούν ορισμένα εκ των βασικότερων στοιχείων, τα οποία αναζητούν στα παιδικά λογοτεχνικά έργα οι κριτές ομόλογων βραβείων στην Ελλάδα. Από την άλλη, η ελληνοποίηση του παιδικού βιβλίου, αν και δικαιολογείται από την εποχή κατά την οποία εμφανίστηκαν τα λογοτεχνικά βραβεία της Συντροφιάς, σήμερα θα επιδεχόταν μια διεύρυνση, δίνοντας τη δυνατότητα προσέγγισης και άλλων θεματικών, όπως είναι οι ξένοι πολιτισμοί και τα παγκόσμια ιστορικά γεγονότα. Το παιδικό βιβλίο δύναται, χωρίς να χάσει την ελληνική ταυτότητά του μιμούμενο ξένα πρότυπα και αφηγηματικές τεχνικές, να “ανοίξει” παράθυρα επικοινωνίας με τον υπόλοιπο κόσμο.

Τέλος, ως προς τα κριτήρια αξιολόγησης που υιοθετούν οι κριτές, παρατηρείται ότι εστιάζουν τόσο στο αισθητικό όσο και στο παιδαγωγικό μέρος. Τα κριτήρια δεν διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό στην πάροδο των ετών, αφού ήδη στον απολογισμό των βραβείων του 1958 – 1973 διακρίνεται η έμφαση της Συντροφιάς στη γλώσσα, στα παιδαγωγικά πρότυπα, το ύφος και την αισθητική του κειμένου (Γ.Λ.Σ., 1974: 7-22).

Σε μία ευρύτερη ανασκόπηση των βραβείων της Γ.Λ.Σ. παρατηρείται η σταδιακή προσπάθεια για εκσυγχρονισμό και προσαρμογή στις νέες ανάγκες της κοινωνίας. Μολονότι επιμέρους αλλαγές στους διαγωνισμούς της Συντροφιάς θα ήταν δυνατές, δεν μπορούν να αποσιωπηθούν η εισαγωγή του προβληματισμού και η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης που δίνουν μια νέα οπτική προσέγγιση στο παιδικό βιβλίο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (1974). *Τα βραβεία 1958-1973*. Αθήνα.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (1988). *30 χρόνια παρουσία στο παιδικό βιβλίο 1958-1988*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (1996). *Βίος και... Πολιτεία (Δραστηριότητες και άλλα τινά) Μικρός απολογισμός για τη χρονιά που πέρασε 1995-1996*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (1998). *Στη ρότα του περασμένου χρόνου... 1997-1998*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (1999). *Στον απόηχο της χρονιάς που πέρασε 1998-1999*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (2000). *Κάτω από την ομπρέλα του 1999-2000*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (2001). *Στην τροχιά του περασμένου χρόνου 2000-2001*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (2002). *Στα χνάρια της χρονιάς 2001-2002*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά (2003). *Το οδοιπορικό της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς 2002-2003*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (2004). *Έχουμε και λέμε... για την περίοδο 2003-2004*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (2005). *Πατινάροντας στο χρόνο 2004-2005*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (2006). *Κοιτάζοντας μπροστά 2005-2006*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (2007). *Στις γνωστές πατημασιές 2006 – 2007*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (2008). *Απο-λογισμός και... όνειρο 2007-2008*.
- Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (2009). *Διαβάζοντας τις χρονοσελίδες 2008-2009*.

Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (2010). *Δράσεις και... αποδράσεις καρέ καρέ 2009-2010*.

Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. (2011). *Με πίστη κι ελπίδα 2010-2011*.

Διαδρομές στο χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους: Διδακτική λογοτεχνίας και εφαρμογές στο σχολείο (Άνοιξη 1986) αρ. 1 έως (Άνοιξη 2014) αρ. 113.

ΜΕΛΕΤΕΣ

Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1990). *Θέματα παιδικής λογοτεχνίας: Συζητήσεις*. Αθήνα: Καστανιώτης, τ. Β'.

Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1990). *Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Οι εκδόσεις των Φίλων.

Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. & Δελώνης, Α. (1984). *Παιδική Λογοτεχνία και σχολείο*. Αθήνα: Πατάκης.

Βαρελλά, Α. (Καλοκαίρι 1987). Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά: 30 χρόνια αγώνες για την προώθηση του παιδικού βιβλίου. *Διαδρομές*, 6, 154-155.

Βαρελλά, Α. (Φθινόπωρο 2009). Νίτσα Τζώρτζογλου: Η «σεσημασμένη». *Διαδρομές*, 95, 70-71.

Δελώνης, Α. (1986). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία: 1835-1985 από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ηράκλειτος.

Κάτσου-Καντάνη, Στ. (Άνοιξη 2011). Συνέντευξη. *Διαδρομές*, 101, 60-65.

Λαδογιάννη, Γ. (1998). *Το παιδικό θέατρο στην Ελλάδα: Ιστορία και Κείμενα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Lazim, A. (2005). The CLPE Poetry Award. *Bookbird*, 43 (2), 46-49.

Μαντούδη, Αδ. (15 Φεβρουαρίου – 1 Αυγούστου 1948). Ελληνικό βιβλίο για τα παιδιά μας. *Ελληνική Δημιουργία*, 1, 52.

Μαστροδημήτρης, Π.Δ. (2005). *Εισαγωγή στη Νεοελληνική Φιλολογία*. Αθήνα: Δόμος.

Mulliez, C. (2007). Children's Book Prize: History, Mechanisms and the Examples of Pullman's and Rowling's Series, στο V. Guignery & Fr. Gallix (eds), *Pre and Post-publication Itineraries of the Contemporary Novel in English: Essays*. Paris: Publibook.

Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, Λ. (1983). *Μιλώντας για τα παιδικά βιβλία*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Placotari, Al. (1974). Literature for Children in Greece, *Bookbird*, 12 (3), 37-42.

Τσιλιμένη, Τ. (2002). *Οι μικρές ιστορίες κατά την εικοσαετία 1970-1990: Γραμματολογική, παιδαγωγική και γλωσσική εξέταση*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Χατζηθεοδώρου, Α. (Καλοκαίρι 1990). Οι διαγωνισμοί της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς και το ιστορικό μυθιστόρημα. *Διαδρομές*, 18, 106-109.

30 χρόνια από την ίδρυσή της, Η «Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά», Συνέντευξη με την Τατιάνα Σταύρου. (1988). *Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας*, 3, 329-335.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
<http://womensliteraryteam.blogspot.gr/> (27/03/2014).

Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. *Οι διαγωνισμοί μας*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
<http://www.womensliteraryteam.com/diagonismoι.htm> (24/02/2014).

Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. *Προκήρυξη 59ου Πανελλήνιου Διαγωνισμού
Συγγραφής Παιδικών Βιβλίων.* Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
<http://womensliteraryteam.blogspot.gr/2014/03/59-2014-59.html> (27/02/2014).